

Nagy barátját vesztette el Magyarország a padovai egyetem nyelvészprofesszorában, a szeretve tisztelt *Ninóban*, aki mestere, Carlo Tagliavini örökébe lépve tudományos, oktatói és tudományos szervező tevékenységével szakadatlanul és lelkesen ápolta a magyar–olasz nyelvészeti és művelődéstörténeti kapcsolatokat.

A Dolomitok hegycúcsai között, a 773 méter magasán fekvő Cencenighe Agordinóban született, Itáliának azon a vidékén, ahol nem pálmák virulnak, hanem olyan kemények a telek, hogy – mint Pellegrini mesélte gyermekkoráról – reggelre befagy a mosdótálban a víz.

A történelem viszontagságai is megedzetek: egyetemi tanulmányait a második világháború éveiben kezdte a padovai egyetemen, és első közleményei is a fegyverek dörgése közben születtek meg.

Diplomája megszerzése után másfél évvel névrokona, Silvio Pellegrini tanársegédjeként már tanított a pisai egyetemen; előbb spanyol, majd később portugál, ófrancia és provanszál történeti nyelvtant. Másik nagy mestere, Carlo Tagliavini ösztönzésére az olasz tájnyelvek tanulmányozásával bővítette látókörét. 1951-ben már három egyetemi jegyzet és tizennyolc tanulmány birtokában nyerte el az egyetemi magántanári címet. A palermói és a trieszti egyetemen töltött idő után 1964-ben professzorként került vissza a padovai egyetem nyelvtudományi tanszékére, ahol addigra ismét működött a magyar szeminárium, melyet Tagliavini a negyvenes években attól a felismeréstől vezetette alapított, hogy nem lehet igazi nyelvtudós, aki nem tanulmányoz-



**GIOVAN BATTISTA  
PELLEGRINI**

1921–2007

za az olasz határtól néhány száz kilométernyire beszélt különleges, nem indoeurópai nyelvet.

Amikor egyetemi pályafutásának negyvenedik évfordulóján, 1987-ben megjelentette műveinek bibliográfiáját, az 559 címet tartalmazott. A kiegészítésben, melyet 1995-ben egyik tanítványa, Enzo Croatto szerkesztett, a lista a 759-es számmal végződött, s a hosszabb-rövidebb közleményeken kívül mintegy negyven kötetet

tartalmazott, köztük az olasz–magyar szókölcsönzés tanulmányozásához elengedhetetlenül fontos ASLEF, az első itáliai tájnyelvi atlasz anyagát.

Önmagában is csodálatos, hogy a fáradhatatlan tudós csupán nyolc év leforgása alatt újabb kétszáz tudományos munkát publikált, de még bámulatosabb ez az eredmény, ha meggondoljuk, milyen változatos tudományterületeken végezte kutatásait. Hogy csak a legfontosabbakat említsük: dialektológia, etimológia, névtan és helynévtan, hangtan, szociolingvisztika, etnográfia, nyelvföldrajz, itáliai preromán nyelvek (különös tekintettel az ősvenétre), friuli–szláv, valamint olasz–német nyelvi kapcsolatok, balkáni nyelvi jelenségek (különös tekintettel az albánra és a románra), arabizmusok az újlatin nyelvekben és nem utolsósorban magyar–olasz szókölcsönzés és magyarságtudomány.

Magyar vonatkozású írásainak túlnyomó része az itáliai magyarságtudományi kongresszusok aktáiban vagy a Padovai Tudományegyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem közös filológiai évkönyveiben, a *Giano*

*Pannonio*-ban jelent meg (*Alcuni italianismi dell'ungherese e loro vie di diffusione*, 1977; *Appunti su alcuni italianismi dell'ungherese*, 1978; *Concordanze lessicali tra Italia nord-orientale e regioni balcanico-danubiane*, 1981). De más fórumokon is szívesen foglalkozott az olasz–magyar szókölcsonzés kérdéseivel, többször visszatérve a *labda*, *bagó*, *bagoly*, *pagácsa*, *kagyló* és *forint* szavak származtatására. Lelkesen népszerűsítette Itáliában a magyar nyelvet, a magyar nyelvészet és a magyarországi olasz nyelvtanítás eredményeit (*L'insegnamento dell'italiano in Ungheria*, 1979; *L'insegnamento dell'ungherese e la linguistica generale*, 1981; *La lingua ungherese*, 1992). 1992-es tanulmányában ezt olvashatjuk: „A magyar nép szerencsésen sok szállal kötődik nemzetünkhöz. Többek között hihetetlen mértékben terjesztette, a lakosság arányszámához képest, az olasz nyelv és kultúra ismeretét, megelőzve minden bizonnyal a többi európai államot.”

Amikor Pellegrini magyarországi kongresszusok *vendége* volt (hogy kétszeresen is jogosan idézzük fel Balázs János remek szófejtését, miszerint *vendég* szavunk a venét tájnyelvi *venedigo*-ból származik), mindig szívesen szólalt meg magyarul, bár indokolatlan szerénységgel mindannyiszor megjegyezte: „ezt mesterem, Carlo Tagliavini jobban mondta volna”.

Giovan Battista Pellegrini számos olasz és külföldi akadémia tagjai közé választotta. A humán tudományok terén elért sikere miatt kitüntetést kapott az Olasz Köztársaság elnökétől, de a legbüszkébb – mint többször hangoztatta – az Eötvös Loránd Tudományegyetemtől 1989-ben elnyert díszdoktori címére és az MTA tiszteleti tagságára volt.

Feledhetetlenül kedves egyéniségéhez legendás szórakozottság társult. Ez okozta híres vonatbalesetét is, melyből csodával határos módon, talán a nagy nyelvészek örangyalának segítségével, szinte sértetlenül került ki.

Utolsó éveiben már nem nagyon mozdult ki otthonról, a Rudena utcai történelmi atmoszférájú házból, ahol azelőtt olyan szívesen látta *vendégül* magyar barátait. A legutóbbi padovai olasz–magyar nyelvészkongresszus alkalmából ezért csak telefonon beszélhetünk vele. De nevével mindennap találkozunk a budapesti Olasz Tanszék tantermeiben is, ahol a falakon az általa szerkesztett *Itáliai tájnyelvek térképe* közvetíti örökségét.

Utolsó éveiben már nem nagyon mozdult ki otthonról, a Rudena utcai történelmi atmoszférájú házból, ahol azelőtt olyan szívesen látta *vendégül* magyar barátait. A legutóbbi padovai olasz–magyar nyelvészkongresszus alkalmából ezért csak telefonon beszélhetünk vele. De nevével mindennap találkozunk a budapesti Olasz Tanszék tantermeiben is, ahol a falakon az általa szerkesztett *Itáliai tájnyelvek térképe* közvetíti örökségét.

*Szabó Győző*

a nyelvtudomány kandidátusa,  
docens, ELTE BTK Olasz Tanszék